

**NOVÉ UMĚNÍ.
MORÁLNĚ-SPIRITUÁLNÍ PROŽÍVÁNÍ
BAREV, TÓNŮ A TVARŮ**

Rudolf Steiner

- * Pokora a síla * Přerod v umění
- * Prožitek červené, oranžové, žluté, zelené a modré
Pocit'ování tónů * Příklad advokáta
- * Okna do duchovního světa * Čtení kosmického písma

Každá věc, každá skutečnost světa i každé chování člověka má dvě stránky, tvoří jakoby dva polární protiklady.

Včera jsem vás upozorňoval na to, jak z pocit'ujícího chápání našeho duchovně-vědeckého světového názoru má do lidské duše vstoupit pokora a oddanost vůči duchovním světům. Druhou stranou k tomuto pokorně-oddanému chování je energická práce na vlastní niternosti, to, že energicky vezmeme do ruky evoluční faktory vlastní duše, že dbáme na to, abychom své prožitky, které proděláváme při tom, co zakoušíme, používali vždy k tomu, abychom se z nich něčemu naučili a dostali se o kousek dál s ohledem na síly našeho nitra, abychom - ať už nás v životě potká cokoli, ať už se kolem nás děje cokoli, ať je to snadno či nesnadno pochopitelné - vždy unikli nebezpečí, že ztratíme sami sebe. Abychom vždy měli možnost sami sebe zachovat, abychom sami ze sebe dokázali získat sílu k pochopení toho, co se nám v tom, co k nám přistupuje zvenčí, jeví mnohdy jako nepochopitelné, abychom dokázali pokoru vůči věcem, jak jsem se o ní včera zmínil, nechat působit na vlastní evoluci s takovou silou, že tato duše si může osvojit správné chápání světového bytí: to bych vám, milí přátelé, chtěl dnes na počátku roku říci jako novoroční pozdrav. Chtěl bych pokračovat připomínkou pokory a připomínkou energické práce na našem nitru. Symbolem tohoto pokračování připomínky je, že k nám této novoroční noci svítí z vesmíru měsíc v úplňku. Kdyby tomu bylo obráceně, kdybychom vstupovali do nového roku s novoluním, učinil bych správně, kdybych připomínky k vašim srdcím přinášel v opačném pořadí. Potom bych býval včera zakončil rok připomínkou síly vnitřní evoluce a dnes bych pokračoval připomínkou pokory.

Aby takový symbol, jaký k nám září z makrokosmu, byl skutečně brán v úvahu, to je něco, co je nutné víc a víc považovat za něco důležitého. A budeme-li mít v tomto roce klidné chvíle, necháme na sebe tento pokyn působit, necháme ho působit tak, že v tomto roce může mít zvláštní význam zamyslet se nad tím, co z nás může učinit síla pokory, a potom se zamyslet nad tím, co z nás má učinit síla vnitřního zachování, uchování vnitřní duševní energie.

Z hvězdného písma nám bylo pro tento rok poskytnuto toto pořadí, a svět zase bude poznenáhlu poznávat, že čtení hvězdného písma má pro člověka přeci jen význam. Tak se i v těchto detailech snažíme vzít v úvahu velký zákon lidského bytí, dospět k souladu mezi makrokosmem a mikrokosmem. Makrokosmos se pro nás v těchto dnech vyjadřuje v měsíční fázi tím nejzákladnějším způsobem, a souladu s tímto makrokosmem v našem mikrokosmu dosáhneme, budeme-li se podle toho chovat v průběhu tohoto roku, který se zrodil za tak bolestných okolností.

Povšimnete-li si toho, co jako základní tón zaznívalo diskusemi posledních dní, poznáte, že s ohledem na skutečnosti pro nás nejdůležitější - skutečnosti, které se nám staly díky

duchovně-vědeckým úvahám důležitými žijeme v době přelomu, do jisté míry době naděje, v době, kdy máme začít tušit, co se má stát v dalším průběhu lidského kulturního vývoje na Zemi, že má dojít k přelomu od čistě materialistického ke spirituálnímu pojmání světa. Avšak to, co je tímto naznačeno, nemůže nastat skutečně v plném rozsahu, nedotkne-li si to všech oblastí života, a především nezahrne-li to ve vysoké míře duchovní oblasti života.

Z různých náznaků jsme již mohli poznat, jak skutečně citové, nikoli pouze rozumové pojmání duchovně-vědeckého světového názoru musí mít za následek též přerod v umělecké tvorbě a v uměleckém požitku, že mohou přímo vplývat síly, jež nám duchovně-vědecký názor dává pro umělecké pojmání světa. Vždyť právě o to jsme se pokusili: naznačit naší stavbou určitý impuls přinejmenším pro malou část toho, co může z duchovněvědeckých impulsů vplývat do uměleckého utváření, do toho, co před sebou můžeme jakožto umění mít.

Můžeme před sebou vidět dobu, jestliže se plně ponoříme do pocitů a citů, které v nás mohou vzejít z duchovně-vědeckého světového názoru, dobu, kdy cesta k umělectví bude v mnoha ohledech jiná, než byla v dobách minulých, kdy bude mnohem životaplnější, kdy to, co je prostředkem umělecké tvorby, bude mnohem intenzivněji prožíváno lidskou duší, než bylo prožíváno v dobách minulých, kdy barva a tón budou lidskou duší prožívány mnohem intimněji, budou moci být prožívány jaksi morálně-spirituálně, a kdy k nám budou ve výtvorech umělců přistupovat přímo stopy zážitků uměleckých duší v kosmu.

Chování lidí tvořících umění a umění vnímajících bylo v uplynulé epoše v podstatě určitým zevním nazíráním, apelováním na to, co může k umělci přistupovat zvenčí. Vnější nazírání bylo víc a víc odkázáno na přírodu a na model. Nemá zde být ovšem jednostranně poukazováno na opuštění přírody, na opuštění vnější skutečnosti v umění budoucnosti. Tak tomu nemá být. Má být poukázáno na ještě intenzivnější spojení s vnějším světem, na tak silné spojení, že se to netýká jen vnějšího dojmu barvy, tónu a tvaru, ale i toho, co lze prožívat za tónem, za barvou, za tvary, co se v barvě, tónu a tvaru projevuje.

V tomto ohledu budou lidské duše v budoucnu činit významné objevy. Budou svou morálně-spirituální podstatu skutečně spojovat s tím, co nám přinášejí smyslové jevy. V této oblasti lze předpovědět nesmírné prohloubení lidské duše. Vezměme si nejprve jako základ jednu konkrétní věc. Vezmeme si prostě případ, kdy svůj pohled zaměříme na barevnou plochu rovnoměrně zářící silnou rumělkovou červení, a budeme dále předpokládat, že dospějeme k tomu, že na vše ostatní, co je kolem nás, zapomeneme a plně se soustředíme na prožívání této barvy, takže tuto barvu nebudeme mít před sebou jen jako něco, co na nás působí, ale tak, že tuto barvu budeme mít jako něco, v čem my sami jsme, že s touto barvou splyneme. Můžeme pak mít jakoby pocit: Ve světě, v tomto světě ses ty sám stal barvou, to nejniternější tvé duševní podstaty se stalo zcela barvou; ať přijdeš ve světě se svou duší kamkoli, přijdeš tam jako duše naplněná červení, budeš všude žít v červení, s červení a z červeně. To však člověk při intenzivním duševním životě nebude moci prožít, aniž by příslušný pocit přešel do morálního prožívání, do skutečného morálního prožívání.

Když si tak člověk pluje světem jako **červená** barva, když se s červenou barvou ztotožnil, když je tedy pro člověka jeho duše i svět zcela červená, pak nebude moci - v tomto zčervenalém světě, spolu s nímž je člověk sám červený - pociťovat jinak, než že nás celý tento červený svět zároveň prostupuje substancí božského hněvu, zářícího k nám ze všech stran vůči všemu, co v nás je v podobě možností zla a hříchu. Budeme se v tom nekonečném červeném prostoru moci pociťovat jako před trestním soudem Božím, a naše morální pociťování bude moci být jako morální pocit naší duše v celém nekonečném prostoru. A když pak přijde reakce, když se něco vynoří v naší duši, když se tedy budeme prožívat v nekonečné červení, mohl bych též říci: v jediné červení, pak tomu může být jen tak, že máme potřebu označit to slovy: člověk se učí modlit. Když člověk dokáže v červení prožívat zazáření a zažhnutí božského hněvu vůči všemu, co může v lidské duši spočívat jako možnost zla, a když dokáže v červení zakusit, jak se učí modlit, pak je prožívání červeně nesmírně

prohloubeno. Pak můžeme také pocítit, jak se červená může formujícím způsobem postavit do prostoru.

Můžeme pak pochopit, jak můžeme prožívat něco, co ze sebe vyzařuje dobro, co je naplněno božskou dobrotivostí a božskou milosrdností, něco, co chceme vcítit do prostoru. Pak pocítíme nutnost nechat toto vcít'ování božské milosrdnosti, božské dobrotivosti do prostoru, aby se z barvy samotné utvářelo k tvaru. Pocítíme potřebu odvrátit prostorovost, tak aby byla vyzařována dobrotivost a milosrdnost. Než tu byly, bylo to takto staženo, zcela koncentrováno ve středu, a nyní se tato dobrotivost a milosrdnost staví do prostoru, a tak, jako jsou rozháněna oblaka, odhání, rozhání to, takže to před milosrdností ustupuje a my máme pocit: musíš to udělat červenou, která se od středu rozplývá. A potom získáme pocit: tady uprostřed budeme muset slabounce naznačit jakousi růžovo-fialovou barvu, která září dovnitř do rozprchávaní se červené [viz nákres].

Celou svou duší se pak budeme podílet na takovémto tvarování se barvy. Celou svou duší budeme pocít'ovat něco, co pocít'ovaly bytosti, které zejména patří k našemu zemskému vývoji, které když vystoupily ke svému bytí Elohimů, se naučily utvářet z barev samotných svět tvarů. Naučíme se pocít'ovat něco z tvůrčího živlu duchů formy, jimiž nám jako duchové jsou Elohimové, a pochopíme pak, jak mohou být tvary dílem barvy, což bylo naznačeno v našem prvním mysteriu*. Pochopíme také něco z toho, jak se pro nás stane plocha barvy jakoby něčím, co musí být překonáno, protože s barvou jdeme do vesmíru. Dojde-li k tomu při rozvinutí silného

* prvním mysteriu: „Brána zasvěcení“ (8. obraz) v „Čtyři mysterijní dramata“, GA14
přání, může vzniknout takový pocit, jako je ten, jenž žije ve Straderovi v okamžiku, kdy spatří podobiznu Capesia a řekne: „To plátno: já chtěl bych je probodnout.“

Vezmete-li si takovou mysterijní hru, uvidíte, jak v těchto mysterijních hrách byl učiněn pokus něco takového skutečně umělecky ztvárnit, tak jak se to před námi ztvárňuje, pokusí-li se naše duše nechat se pojmout kosmickými silami, soucítí-li s duchy kosmu. To byl vskutku počátek všeho umění. Pak ale musela přijít materialistická doba a toto staré umění, jež se objevuje se svým božským odstíněním a u něž se duchovno jako to vnitřní projevuje skrze hmotu, se muselo proměnit na sekundární, materialistické paumění, jímž v podstatě umění materialistické doby je, ono umění, které nedovede tvořit, nýbrž jen napodobovat. Je znakem veškerého sekundárního uměleckého snažení, všeho pauměleckého, že dovede jen

napodobovat, že potřebuje předlohy k napodobování, a že nevytváří primárně formu zároveň s látkou.

Vezměme si něco jiného. Předpokládejme, že totéž, co jsme zde udělali s touto červenou plochou, bychom udělali s plochou zbarvenou více do **oranžova**. S oranžově zbarvenou plochou uděláme úplně jiné zkušenosti. Jestliže se do ní ponoříme a splyneme s ní, nemůžeme mít onen pocit, že k nám směřuje božský hněv, nýbrž budeme mít pocit, že to, co k nám tady míří, má v sobě nanejvýš jen slabou měrou serióznost hněvu, že to však je něco, co se nám chce sdělit, co nás nechce jen trestat, nýbrž co nás chce vyzbrojit vnitřní silou.

Jakmile vejde do světa a splyneme s oranžovou plochou, pohybujeme se tak, že s každým krokem, který uděláme, cítíme: tímto pocit'ováním v oranžové barvě, tímto žitím v silách oranžové se budeme do světa vkládat tak, že budeme silnější a silnější, že nás nebude jen drtit trestní soud, ale že to, co tu k nám bude proudit z oranžové, nebude pouze něco trestajícího, nýbrž něco posilujícího. Tak se s oranžovou vžíváme do světa. Učíme se pak touze chopit se nitra věci a spojit ho s námi samými. Žitím v červené barvě se učíme modlit. Žitím v oranžové barvě se učíme poznání, touze po poznání vnitřní povahy věci.

Jestliže to bude **žlutá** plocha a my učiníme totéž, budeme se v tomto prožívání žluté cítit jako, abych tak řekl, přenesení na počátek našeho časového cyklu. Budeme cítit: nyní žiješ v silách, z nichž jsi byl stvořen, když jsi započal svou první pozemskou inkarnaci. To, čím člověk je po celé své pozemské bytí, cítí spřízněné s tím, co k němu přichází ze světa, do něhož sám nese žlutou, se sebou ztotožněnou barvu.

A ztotožní-li se člověk se **zelenou** a jde-li světem se zelenou barvou, čehož lze snadno dosáhnout tím, že se pokusíme nechat svůj zrak klouzat po zelené louce, rozšířit přes ni svůj pohled, a že se pokusíme vše ostatní pominout, zcela se na zelenou louku soustředit, ponořit se do této zelené louky, dívat se na zelenou jako na povrch barevného moře a pak se do té zeleně ponořit: když se takto pokusíme žít ve světě, pak prožijeme niterné zesílení v tom, čím v této jedné inkarnaci jsme. Prožijeme vnitřní uzdravení se, zároveň však vnitřní zesílení egoismu, podnícení egoistických sil ve vlastním nitru.

Kdybychom totéž učinili s **modrou** barvou, šli bychom světem a pocit'ovali bychom potřebu jít s modrou dál a dál, překonat v sobě egoismus, stát se jakoby makrokosmickými, rozvinout oddanost. A kdybychom v této představě mohli zůstat, cítili bychom se obšťastňováni tím, jak nám jde vstříc božská milosrdnost. Cítili bychom se jakoby obdařeni božskou milosrdností, kdybychom takto šli světem.

Tak se učíme poznávat vnitřní povahu barevnosti. A jak říkám, můžeme tušit dobu, kdy příprava, kterou bude malíř jakožto umělec prodělávat, bude znamenat takovéto morální prožívání v barvě, kdy prožívání, jež připravuje k umělecké tvorbě, bude mnohem niternější, mnohem intimnější, než jak tomu kdy za starých časů bylo. Jsou to totiž jen jednotlivé náznaky, které zde uvádím, které budou v budoucnu ještě dále rozvinuty. Dokážou duši člověka uchvátit obrovským smyslem pro uměleckou tvorbu a oživit ji, zatímco vstup materialistického kulturního vývoje do našeho moderního věku duši vysušil, učinil ji pasivní. Vnitřní silou musí být duše opět podníceny, musí být uchopeny vnitřními silami věci. Tímto specifickým příkladem, který jsem použil, jsou barvy proudící do světa.

Zcela podobným způsobem dojde k prohloubení a oživení lidského duševního života světem **tónů**. Podstatou uplynulého období ve vztahu k tomuto bodu, jak známo, je, že člověk prožívá tón jako takový, a potom vztah jednoho tónu k druhému. V budoucnu bude moci člověk svým prožíváním jít za tón. Na tón se bude dívat jako na okno, jímž vstupuje do duchovního světa, a pak to nebude záviset na tom neurčitějším cílení, jak se tón skládá k tónu, například k melodiím, ale za jednotlivými tóny bude duše opět morálně-spirituálně prožívat skrze tón. Jako oknem bude duše pronikat do spirituálního světa. Tajemství jednotlivého tónu se budou v tomto prožívání jednotlivého tónu za tónem odhalovat.

Jsme dosud velmi daleko od pocitu, že skrze každý tón můžeme jako oknem vstupovat ze smyslového světa do světa spirituálního. To však přijde. Budeme tón pocít'ovat jako otvor, jenž do tohoto fyzicko-smyslového světa udělali bohové ze spirituálního světa nacházejícího se za prahem, a skrze tón budeme z fyzickosmyslového světa vstupovat do světa spirituálního. Například na základě **primy**, kterou pocít'ujeme jako absolutní, budeme, a to nikoli snad v návaznosti na předchozí tóny tónové stupnice, cítit, jak vstupujeme ze smyslového světa do světa spirituálního, a sice způsobem plným nebezpečí. To nebezpečí spočívá v tom, že toto vstupování hrozí našim úplným zjetím, že nás chce prima strašlivou sací silou vtáhnout oknem tónu a chce nás dočista nechat zmizet ve spirituálním světě. Budeme pocít'ovat, budeme-li tedy primu pocít'ovat jako absolutní, že jsme spirituálně dosud příliš slabí ve fyzicko-smyslovém světě a že jsme spirituálním světem nasáváni, jakmile tímto oknem vstoupíme. Takové bude morální pocít'ování, které budeme moci mít při výstupu do spirituálního světa skrze primu. Avšak to, co jsem charakterizoval, je tak jednoduché jen teď; bude to zcela diferencovaný pocit, který budeme prožívat, pocit obsahující v sobě nekonečně rozmanité jednotlivosti.

Když pak vstoupíme jako oknem z fyzického světa do světa spirituálního skrze **sekundu**, budeme pocít'ovat, jako by tam v duchovně-spirituálním světě byly mocnosti, jež se jakoby slitují nad naší slabostí, jež říkají: Inu, byl jsi sláb v tomto fyzicko-smyslovém světě! Vstoupíš-li do duchovního světa skrze primu, musím tě rozplynout, musím tě vsát, musím tě roztržít či rozdrtit. Vstoupíš-li však skrze sekundu, chci k tobě z duchovního světa přijít s něčím a připomenout ti něco, co je i tam u vás. Zvláštní je, že vstoupíme-li z fyzického do spirituálního světa skrze sekundu, jako by k nám zaznívala řada tónů, množství tónů, která člověka vítají. Je to zcela němý svět, do něhož vstoupíme, vstoupíme-li do spirituálního světa skrze absolutní primu. - Do světa, v němž, zaposloucháme-li se, tiše zaznívají různě vysoké tóny, jež nás chtějí utěšit v naší slabosti, vstoupíme, pronikneme-li skrze sekundu. Avšak musíme proniknout tak, jak do fyzicko-smyslového domu okny samozřejmě proniknout nesmíme, neboť tam by se na vetřelce díval majitel domu velmi podivně, kdyby vstoupil oknem a celé okno vzal s sebou. V duchovním světě to však člověk musí udělat - musí vzít tóny s sebou a s nimi ztotožněn musí žít plně na druhé straně oné blanky, jež nás dělí od fyzicko-smyslového světa, a v níž si musíme představit právě ona okna, jimiž jsou tóny.

Vchází-li člověk do duchovního světa skrze **tercii**, bude mít tercié pocit silné, pocít' ještě silnější slabosti. Vstoupí-li člověk takto do spirituálního světa, bude cítit, že byl vlastně ve fyzicko-smyslovém světě s ohledem na spirituální obsah velmi slabý. Avšak ve vztahu k tercii - člověk se ovšem stal tónem, stal se teď sám tercií - bude cítit, že tam na druhé straně jsou přátelé, kteří nejsou sami tercií, kteří se však blíží, podle toho, jak byl člověk ve fyzicko-smyslovém světě utvářen. Zatímco při pronikání skrze sekundu je to jako tiché zaznívání mnoha tónů, v nichž člověk obecně žije, proniká-li jimi, přistupují k člověku skrze tercii jaksi spřátelené tóny. Ti, kdo se chtějí stát skladateli, budou muset pronikat zejména skrze tercii, neboť tady vznikají sledy tónů, skladby tónů, které budou podněcovat jejich uměleckou tvorbu. Nebudou to vždy stejní tónoví přátelé, kteří budou k člověku přistupovat; jejich druh bude záviset na tom, jakého byl ladění, jak prožíval, jakého byl temperamentu, zkrátka jaký byl celý charakter jeho života, vstupuje-li tedy člověk tercií do duchovního života: vznikne nekonečná mnohotvárnost tónového světa.

Vstoupí-li člověk do duchovního světa skrze **kvartu**, učiní pozoruhodnou zkušenost: zkušenost, že teď se ovšem z žádné strany nevynořují jiné tóny, že však to, co se již vynořilo, co člověk prodělal zkušeností s tercií, žije v duši v podobě lehce se objevujících vzpomínek. A budeme-li takto dále žít se svými tónovými vzpomínkami, jestliže jsme pronikli kvartou do spirituálního světa, zjistíme, že tyto tónové vzpomínky na sebe berou pokaždé jiné zabarvení, že se hned rozvíjejí k nejjasnější jasnosti a světlosti, hned jde zase jejich ladění dolů k největší truchlivosti, hned jsou slunečně jasné, hned se smutně noří až k hrobovému tichu.

Temperování hlasu, vystupování a sestupování tónu, zkrátka průběh v ladění tónového díla vzejde touto cestou, těmito tónovými vzpomínkami.

Kvinta dá spíše subjektivní zkušenosti a prožitky, bude podněcovat a obohacovat duševní prožívání. Bude působit jako kouzelná hůlka, která tam na druhé straně z nekonečných hlubin vykouzluje tajemství tónového světa.

Takové prožitky bude člověk mít, nebude-li s věcmi, s jevy světa zacházet pouze tak, že se na ně bude dívat, poslouchat je, ale tak, že je bude vnitřně prožívat. **Tímto způsobem prožívání, zejména prožívání barev a tónů, ale i tvarů, zkrátka, v uměleckosti je třeba nalézt cestu, kterou musí jít lidstvo, aby se vůbec dostalo z pouze vnějšího chování se k věcem a jejich průběhu - což je znakem materialistického věku - a proniklo do vnitřních hlubin věcí, do jejich tajemství.**

Pak se v člověku rozhostí vědomí, nesmírně významné vědomí jeho souvislosti s božskými, duchovními silami, které jsou pro materialistické vědomí podvědomé, se silami, jež ho vedou světem. A především se pak dostaví něco jako vnitřní prožívání oněch sil, které člověka například vedou od jedné inkarnace k druhé.

Jestliže nebudeme topit v lokomotivě, nemůže táhnout železniční vlak. Síly, jež vedou dál dění ve světě, musí být ustavičně podněcovány. Tak musí být podněcovány také síly, které ženou člověka vpřed. A to se také děje. Avšak člověk se musí naučit uvědomovat si své spojení s těmito silami.

Příklad slavného advokáta

Kdysi jsem mohl učinit následující pozoruhodnou zkušenost. Byl to jeden učený člověk ve věcech práva, advokát, který byl velmi slavný, v místě, kde jsem nějaký čas žil; neobyčejně slavný advokát, ke kterému se lidé jen hrnuli a o kterém se domnívali, že musí vyhrát i ty nejsložitější procesy. Tak tomu také v mnoha případech bylo. Jeho advokátská dialektika byla neobyčejně velká, a lidé, kteří ho znali, měli k této advokátské dialektice maximální úctu. Jednou mu tedy byl předán velmi složitý proces s jedním bohatým mužem. Na tom, jak ten proces dopadne, záleželo, zda tomuto bohatému muži bude v případě odsouzení udělena obrovská pokuta. Advokát vynaložil tu největší dialektiku, tu nejbáječnejší advokátskou zručnost. Měl dlouhou řeč a auditorium mělo opravdu dojem, že pokud porotci - jednalo se o porotní soud - obžalovaného nyní neosvobodí, pak už vlastně člověk vůbec neví, co by ještě mohlo rozvinout advokátní umění. Všichni, kdo slyšeli, s jakou neuvěřitelnou zručností ten advokát hovořil, měli opravdu dojem, že se porotci nyní odeberou do ústraní a obžalovaného osvobodí.

Ovšem, u tohoto soudu byl nejen zručný obhájce, ale také zručný předseda soudního tribunálu, a třebaže čas dosud nepokročil natolik, aby už nemohl být vynesena rozsudek, předsedající přeci jen pravil: Dnešní stání bychom ukončili a zítra budeme pokračovat. - Druhého dne, dopoledne, se tedy měla sejít porota, a porotci tak měli přes noc čas, celou záležitost ještě jednou promyslet. Nadešel druhý den. Toto „rozvlečení přes noc“, jak tomu říkal, bylo tomu advokátovi skutečně velmi nepříjemné. Stání začalo, porota se odebrala do ústraní, všichni s velkým napětím čekali na její návrat, nesmírně napjatý byl i dotyčný advokát. Již po čtvrt hodině se porotci vrátili, a když advokát uslyšel, že se porotci za tak krátkou dobu vracejí z poradní místnosti, omdlel. Ano, on omdlel. Pak se opět vzpamatoval, jeden z jeho přátel ho podpíral. Obžalovaný byl skutečně odsouzen. To se však advokát dozvěděl teprve tehdy, až se opět vzpamatoval z mdlob.

Co mohl říci člověk, který průběh skutečností pozoroval zvenčí, podle toho, co se naskývalo lidskému pohledu? Mohl říci: Ten advokát je velmi ctižádostivý muž; tolik mu totiž záleželo na tom, aby proces vyhrál, že před vnesením rozsudku ztratil vědomí. Když viděl,

že se porotci radili jen tak krátce, byl si jist, že obžalovaný bude odsouzen; kdyby ho totiž osvobodili, bývali by samozřejmě potřebovali mnohem delší dobu.

Tak tomu však nebylo, tak se to mohlo jevit pouze vnějším pozorování. Za tím, co jsem nyní vyprávěl, se nacházela jakoby jiná vrstva událostí. Tato jiná vrstva či jiný příběh je tento: Dotyčný advokát byl – a já jsem ho dobře znal - v době před tímto procesem posedlý tím, co lze nazvat d'áblem hry. Vzal peníze, které mu byly svěřeny do úschovy, a hrál s nimi na burze. Byla to pro něj čirá vášeň a krátce před zahájením tohoto procesu byl tak daleko, že prohrál velké obnosy peněz, které mu byly svěřeny. Slíbili mu však, že když proces vyhraje, dostane tolik, že by mohl ten rozdíl zhruba srovnat.

Neupadl tedy do mdlob jenom ze zraněné ctižádosti, ale když po čtvrt hodině vyšli porotci se svým rozsudkem viny, upadl do mdlob proto, že jeho existence byla skutečně zničena. Teď už totiž v žádném případě nemohl pomýšlet na to, že nahradí peníze, které mu byly svěřeny. Celá jeho existence tedy závisela na tom, jak tento proces dopadne. Upadl do mdlob v symbolickém náznaku toho, že pro tuto inkarnaci byl teď naprosto zničen. Musel pak uprchnout do Ameriky a po zbytek své inkarnace musel v Americe prodělávat nepříliš záviděníhodnou existenci.

Na takovémto případě vidíme následující věc: vidíme, že v životě se úsudek velmi často mýlí; velmi dobře by totiž bývali mohli existovat lidé, kteří by se nikdy nebyli dozvěděli nic o tom, co se za tím procesem odehrávalo. Kdyby tito lidé při procesu pouze slyšeli a viděli onoho dialekticky tak vyškoleného advokáta, jak upadl do mdlob, bývali by velmi dobře mohli usuzovat: Jsou lidé, kteří jsou tak ctižádstiví, že při nezdařeném proslovu upadnou do mdlob. - U tohoto úsudku by člověk býval mohl zůstat.

Aby zde mohl správně usuzovat, musel tedy člověk znát ještě o jednu vrstvu skutečností více. U mnoha věcí musí člověk dokonce znát o mnoho vrstev více; jinak totiž může mít pravdu vzhledem k jedné vrstvě, kterou obsáhne pohledem, a přesto si může učinit nesprávný úsudek. To je to vnější. Ale ta záležitost má ještě jedno další pozadí. Ten muž přece musel najít také cestu z této inkarnace do další. A tak zde máme příklad toho, jak moudré řízení světa jako by vkládalo do duše síly, jež jsou nutné, aby převedly duši z jedné inkarnace do druhé. Ten muž se dostal do takového životního konfliktu, že mu tento konflikt pohltit možnost jeho existence. Byla vytvořena hrozná situace; byla tak vytvořena situace, že už tu nebyla žádná síla, jež by ho mohla převést do další inkarnace. Byla také ale vytvořena situace, že takové síly nemohly být do jeho vědomí vneseny. Musel tu nastat případ, že vědomí bylo krátce vyraženo. A v době, kdy je vědomí v lidské duši na krátký čas vyraženo, může do lidské duše vniknout to nejrozmanitější z vnější spirituality. V tu chvíli do něj tedy pronikly síly, jež jsou způsobilé dát mu opět impuls, popud pro přechod do další inkarnace. Samozřejmě že udělení popudu, udělení impulsu se děje tím nejrůznějším způsobem. To, co jsem popsal, byl takový zvláštní případ.

Tyto popudy jsou tu pořád. Chtěl jsem vám tím však pouze ukázat, že vědomý život člověka je spojen s nevědomým průběhem a že ve vědomém průběhu skutečně existují okamžiky, kdy je vědomí rozdraceno, aby mohlo vstoupit něco z podvědomí. Tyto nevědomé okamžiky někdy vůbec nemusí být dlouhé, mohou to být krátké stavy podobné mdlobám. Přesto může v takových momentech vzájit do lidské povahy nesmírné množství spirituálně-vitálních sil, sil jak dobrých, tak i zlých, schopných toho či onoho.

Tento posledně jmenovaný příklad a to, co chci jeho pomocí rozvést, jsem uvedl proto, abych ukázal, že v pohledu na svět se lidstvo musí pokusit brát v úvahu souvislosti, které jsou pro materialistické chápání světa bezvýznamné.

Lidé dospějí k tomu, že budou postupně souvislosti života prohlédávat tak, že rozpoznají okamžiky, kdy ke každému člověku přistupuje spirituálně. V budoucnosti nebude už svět popisován tak jednoznačně, jak se to dělá dnes, kdy je objasňován na základě hmotných příčin; svět bude v budoucnu popisován tak, že to, co je hmotné, budou lidé stavět na správné

místo, zároveň však poznají, že existuje ještě něco víc než pouhý hmotný jev, a že skrze hmotný jev prosvítá něco spirituálního.

Jestliže jsme v barvách a tónech viděli okna, jimiž - duchovně - procházíme do spirituálního světa, pak nám život zase přináší okna, jimiž duchovní svět vstupuje do našeho světa fyzického. Advokátovy mdloby byly takovým oknem. Jestliže tuto událost vyložíme správně, musíme říci: tímto oknem k nám proudí spirituální život. Vidíme, že zde do nás vstupují síly, které nemůžeme vysvětlit pouze smyslově. V tónech jsou tedy okna, jimiž z fyzicko-smyslového světa vstupujeme do světa spirituálního. A existují také okna, jimiž k nám vstupuje spirituálně, zůstaneme-li stát ve fyzicko-smyslovém světě.

Pokud si nevšimneme, že k nám takovými okny vstupuje spirituálně, inu, pak je tomu tak, jako když si člověk, který neumí číst, otevře hezkou knihu. Bude mít před sebou totéž, co někdo, kdo číst umí; kdo však číst neumí, ten na tom papíře uvidí jenom klikyháky, které nedovede vysvětlit, nanejvýš je dovede popsát. Jenom ten, kdo umí číst, je schopen sledovat v této knize třeba nějaký osud nebo nějakou moudrost, která byla vložena do těchto zvláštních znaků. Ten, kdo světové jevy číst neumí, před nimi zkrátka stojí jako analfabet kosmu. Avšak ten, kdo číst umí, čte z těchto věcí průběh duchovního světa. Pro současnou materialistickou dobu je charakteristické, že lidé jsou v důsledku materialismu vůči kosmu analfabety, a to téměř stoprocentními. V době, kdy je člověk tolik hrdý na to, že procenta analfabetů byla v kulturních zemích tak výrazně snížena, směřují lidé s nadšením k analfabetismu, co se kosmu týče.

Napravit tento kosmický analfabetismus je úkolem duchovní vědy. Je teď málo lidí, kteří jsou analfabety v obvyklém smyslu. Lidé byli v dobách starého jasnozření mnohem méně analfabety ducha. Na to vše bychom ale neměli být nijak hrdí. Pravdou je, tušíme-li náš úkol v duchovně-vědeckém proudu, že se z analfabetů máme stát čtenáři kosmu. Neměli bychom při tom však ztratit pokoru, neboť v takové době, jaká je dnes, máme dosud velmi silně zapotřebí základní školy. Sotva se dostaneme ke skutečnému čtení, jenom snad k takovému hláskování. Můžeme však

být uchvázeni impulsem proměny, který tím vstupuje do vývoje lidstva. A budeme-li jím uchvázeni, potom se správným způsobem stavíme k tomu, co od nás požadují takřikajíc znamení doby, stavíme se do duchovně-vědeckého světonázorového proudu jako jeho praví příslušníci.

Dornach, 1. ledna 1915